

Dragana V. Todoreskov

MILUJUĆI REKU...

(Vasa Pavković: *Okean Dunav*, Zadužbina Petar Kočić, Banjaluka–Beograd, 2016)

Dve nove knjige priča Vase Pavkovića, *Okean Dunav* i *Deset zamki*, objavljene prošle godine, ne samo što ukazuju na to da na pripovedački opus njihovog autora moramo ozbiljnije računati i više ga vrednovati nego do sada, već predstavljaju važan iskorak u njemu. Prvi put, Vasa Pavković tematski, ako ne i žanrovski koherentan model zadržava od prve do poslednje pripovetke. Međutim, dok *Deset zamki* (u podnaslovu: *priče jednog advokata*) odlikuje pripadnost žanru detektivske priče, za razliku od memljivog gradskog haustora u kojem su situirani gotovo svi susreti starog advokata-naratora, *Okean Dunav* za mesto zbivanja uzima prirodne destinacije – reke, nasipe, rezervate, parkove. Već i sam podnaslov, *Priče iz prirode*, govori da je *Okean Dunav* knjiga za prefinjene uživaoce prirodnih lepota: šetače, alase, zoologe i botaničare, rečju, za ono čitalačko izobraženije kakvo poseduje i njen autor.

I čini mi se da je ovakva knjiga nešto što nedostaje savremenoj srpskoj književnosti, ne samo proznoj, fasciniranoj urbanim, u kojoj se presedanom smatra pisanje o selu i prirodi, a što, je, izvesno, deo šireg kulturološkog konteksta u kojem *gradsko* postaje sinonim lagodnijeg i sadržajnijeg života; deo je i sociološkog konteksta, u kojem se više desetleća unazad beleže masovne migracije, pre svega mladih ljudi, iz sela u gradove. *Okean Dunav* je, suprotno tome, knjiga begunaca sa gradskog asfalta, iz gradske vreve i užurbanosti, zbirka zapisa junaka koji se svakodnevno bore sa zakrčenim raskrsnicama i kružnim tokovima željno iščekujući da ih napuste. Neretko, upravo je izlazak sa posla i vožnja u špicu onaj šlagvort u pričama koji junake pripovedaka vuče u područja koja nisu gusto naseljena, koje odlikuje tišina i sklad što u svom zabranu uspostavljaju bića u njima nastanjena.

No, nisu prirodna okruženja u svih 14 priča u knjizi *Okean Dunav* utočišta za dušu iznurenenu stresnom svakodnevnicom, kako bi se iz gorenavedenog moglo pomisliti, te se autoru pripisati mnogo veći stepen angažovanosti od onog koji nudi. U nekima od priča, poput „Ujeda psa“, „Vrelina“, „Potopljenog sveta“, „Psećeg srca“ itd., pred čitaocem se otvaraju prostori prepuni tajni i opasnosti. Posebno se u priči „Vrelina“ očekivani idilični boravak u prirodi i bezazlena šetnja pretvaraju u iznenadni test (ne)izdržljivosti i zapitanost nad čudima podneblja u kojem se narator obreo usred sparnog dana. Bezazleni izlet u prirodu može dovesti do povreda („Ujed psa“), čak i do životne ugroženosti („Vrelina“, „Na nasipu“). Čovek je gost predela kojima gospodare neizvesnost i nepoznato, čak mistično, koje se u pričama „Pseće srce“ i „Potopljeni svet“ graniči sa fantazijom.

Jasno je, dakle, da je, za razliku od knjige priča *Deset zamki*, u kojoj se složeni međuljudski odnosi elaboriraju onda kada je često kasno da se poradi na njihovom popravljanju, u knjizi *Okean Dunav* čovek zapravo začuđeni posmatrač, pojedinac izdvojen iz mase i situ-

iran u nesvakidašnji kontekst. Ova izdvojenost je dvojaka: s jedne strane, prirodni prostor je mesto koje budi uspomene, kao u pričama „U Peščari“, „Sezona ribolova“, „Ruske bombe“...), ili pak podstiče junaka/naratora na razmišljanje i donošenje važnih odluka, ali je i mesto susreta i(li) zajedničkih akcija, te pomaže da se junaci neposrednije povežu.

Svoj ne tako redak postupak da u pripovetkama pominje svoje savremenike i kolege Vasa Pavković nastavlja u novoj knjizi. I dok je priča „Sezone ribolova“ replika na *Priče na putu* Mihajla Pantića, jer otpočinje predlogom Pantića naratoru da napiše „još neku priču o ribolovu“, pripovetka „Okean Dunav“ za glavne protagoniste, pored naratora, uzima Mihajla (Pantića) i Danila (Nikolića). Ono što je takođe specifično za Pavkovića pripovedača jeste upućivanje jedne svoje priče na drugu kroz određeni motiv, a koje u knjizi *Okean Dunav* razrađuje u više mahova. Tako će u priči „Sezone ribolova“, opisujući očevo teško stanje, narator apelovati na čitaoce da prizovu u svest scenu iz „Ruskih bombona“: „Sećam se njegovog napornog, šumnog disanja – opisao sam to u *Ruskim bombonama*, sećate se možda?“ Korespondencija ili intertekstualnost unutar jedne zbirke priča čini da se one među sobom tešnje povežu, međutim, to je slučaj samo kada je naracija u prvom licu. U pripovetkama gde je pripovedanje u trećem licu ovakva međutekstovna uplitanja i obraćanja čitaocima daleko su ređa.

Postoji, međutim, kod Vase Pavkovića još jedan oblik intertekstualne komunikacije, koji se ogleda u vidu književnog odgovora na izazove drugih pisaca, a koji je ispoljen u pričama „Ukleta bara“, „Divlji par“, „Medaljon koji donosi sreću“ i „Pseće srce“. I dok se ona u prve tri navedene priče odvija u citatima iz proze pisaca kojima priče posvećuje (Margaret Jursenar, Miodrag Borisavljević, Mladen Markov) ili kroz motivske jedinice koje su iz njihove proze prenete u prozu Vase Pavkovića, priča „Pseće srce“ je rimejk, posrba pripovetke Miroslava Hirca, zaboravljenog hrvatskog pisca, koja, izmeštena u novi kontekst, biva aktualizovana, a da istovremeno čuva i sve elemente naracije njenog prvog autora, M. Hirca – pre svega aorist i imperfekta, kojima se vremenska distanca između događaja i vremena pripovedanja povećava, potom leksičke osobenosti jezika njenog prvog autora, ali i izvesni hronotopski arhaizam (krčma, konjušnica, jahanje konja kao način putovanja...). Upravo se ovom distancom obezbeđuje verovatnoća događaja koji donekle zadiru u fantastički diskurs.

Kada je o zagonetnim zbivanjima reč, u priči „Potopljeni svet“ narator ostavlja svom sagovorniku, čiji kredibilitet donekle dovodi u sumnju, da ispričava događaje iz ne tako davne istorije, kada je potonula misteriozna varošica. Sugestivnošću slika koje se obećavaju, ali se ne prikazuju naratoru, kao i dijalogom sa starcem čije uverenje u istinitost svojih tvrdnji ne ostavlja mesta polemici, dočarava se atmosfera „pomodrelog jezera“ kao graničnog prostora između realnog sveta i legende, kojoj – namerno nas pripovedač ostavlja u nedoumici – možda pripada i sam zagonetni starac.

No, jedno je izvesno u vezi sa knjigom *Okean Dunav*: njen autor je majstor sažimanja radnje, svođenja dijaloga na meru neophodnog, preciznije, na sporadičnu razmenu reči, nizanja isprekidanih slika svesti u trenucima kada se čovek u prirodi nađe nasamo sa sobom, sugestivnosti što je prirodni predeli nude u mnogobrojnim opisima, koji i sami, zapravo, jesu događaji, pokretači radnje. Bilo da je priroda u funkciji iskušavanja junaka, bilo da ga opominje na pojedine događaje iz njegovog života, bilo da ga opušta ili se pak postavlja

isuviše robusno, gotovo preteći, potreba za njom je konstanta što se ispoljava iz priče u priču. Stoga ne iznenađuje što je autor u naslovu upotrebio hiperbolu, kako bi opisao svoj krug kredom, svoj zabran, odnosno sve one časove provedene na takav način da

zbog njih vredi da se mučim po beogradskim uličetinama, duž redakcijskih soburina, da slušam akademske spletke i prenemaganja, da objašnjavam slavnoj prevoditeljki da dativ ne zamenjuje instrumental ni u jednom kontekstu...

Ma koliko pripovetke iz knjige *Okean Dunav* bile međusobno različite po načinu pripovedanja, protagonistima, opisima događaja, jedno je izvesno: kao što često govorimo o tome da određena civilizacijska tvorevina ili naselje mogu biti nosioci radnje, to jednako može biti i neki prirodni ambijent: reka, jezero, peščara, šuma, čak ribe i ptice, kao u istojmenoj priči. Svi oni progovaraju svojim autentičnim glasom u novoj prozi Vase Pavkovića.